

Wojciech Kosmowski

Katedra i Klinika Psychiatrii Akademii Medycznej w Bydgoszczy

**SPOTKANIE NAUKOWE TOWARZYSTWA
BADAŃ NAD ALKOHOLIZMEM
Hilton Head Island. Południowa Karolina, USA,
czerwiec 1998**

Research Society on Alcoholism jest organizacją, która powstała w USA w 1976 r. Jej celem jest wspomaganie badań naukowych nad alkoholizmem. Corocznie stowarzyszenie to organizuje konferencje naukowe, które dają okazję do spotkań, wymiany doświadczeń wiodącym naukowcom i klinicytom z całego świata, a także do prezentacji swoich najnowszych odkryć na temat alkoholizmu. Jednocześnie z tymi sympozjami odbywają się sesje satelitarne poświęcone badaniom epidemiologicznym na małych obszarach, wpływowi alkoholizmu na układ immunologiczny, mechanizmom powstawania alkoholowej marskości wątroby oraz wpływom alkoholizmu na płód.

W celu promowania rozwoju badań nad alkoholizmem podczas tych konferencji są przyznawane nagrody w trzech kategoriach: dla młodych naukowców – RSA Young Investigator Award, dla zasłużonych badaczy – Distinguished Research Award i nagroda imienia Franciszka Seixas dla osób, które wniosły szczególny wkład w badania nad alkoholizmem. RSA wydaje 9 razy w roku czasopismo: Alcoholism: Clinical and Experimental Research oraz książki z serii Recent Advances in Alcoholism.

Członkowie tej organizacji w liczbie około 1200 pochodzą z następujących krajów: Argentyna, Australia, Belgia, Brazylia, Dania, Finlandia, Francja, Grecja, Hiszpania, Holandia, Japonia, Kanada, Korea Południowa, Niemcy, Nowa Zelandia, Norwegia, Portugalia, Rosja, Stany Zjednoczone, Szwajcaria, Szwecja, Tajwan, Ukraina, Wielka Brytania, Włochy. Aplikacje członkowskie są rozpatrywane 4 razy w roku (formularze są dostępne w internecie na głównej stronie organizacji: www.rsa.am).

Dorobek naukowy przedstawiony podczas 1998 Scientific Meeting of the RSA był imponujący. Złożyły się nań 33 sesje (w tym 6 plenarnych), 2 warsztaty, 6 sesji satelitarnych i 724 postery, wśród których dwa stanowiły polski wkład w tę konferencję: M. Ziółkowski, J. Rybakowski, J. Volpicelli, A study of naltrexone, lithium and carbamazepine in male patients with alcohol dependence – results of 4 months of treatment and 8 months of follow-up oraz W. Kosmowski, M. Ziółkowski, J. Rybakowski, J. Volpicelli, The effect of naltrexone compared with placebo on alcohol craving, anxiety and lipid fractions in abstinent male alcoholics powstałe we współpracy z University of Pennsylvania w Filadelfii.

Podczas zjazdu ujawniło się kilka interesujących tendencji. Po pierwsze – standardem w badaniach naukowych nad alkoholizmem stają się w coraz większym stopniu duże badania wieloośrodkowe: COGA (Collaborative Study on the Genetics of Alcoholism) i MATCH (Matching Alcoholism Treatments to Client Heterogeneity). Rezultaty tych badań i ich metodologia są cytowane nawet w pracach, które wprost nie odwołują się do wyników tych dużych badań klinicznych. Po drugie – coraz więcej prac klinicznych dotyczy wyników kojarzenia farmako- i psychoterapii. Coraz większe znaczenie przypisuje się badaniom wieloośrodkowym.

Zaraz po oficjalnym otwarciu zjazdu odbyła się sesja plenarna poświęcona badaniom nad alkoholizmem prowadzonym przez amerykański Narodowy Instytut ds. Badania Alkoholizmu i Nadużywania Alkoholu (National Institute on Alcoholism and Alcohol Abuse – NIAAA) w obliczu nowego milenium. Sesja ta była poświęcona najważniejszym kierunkom badań naukowych w nadchodzących latach. Zaliczono do nich: prace badawcze oceniające etiologię i rozpowszechnienie problemów alkoholowych w różnych populacjach, prace nad wpływem spożywania alkoholu na funkcje mózgu, badania genetyczne, których celem jest znajdowanie osób wysokiego ryzyka, badanie interakcji gen – środowisko. Celem tych badań ma być m.in. formułowanie nowych, lepiej opisujących problemy alkoholowe definicji i systemów klasyfikacyjnych.

Druga sesja plenarna dotyczyła zagadnień związanych z uszkodzeniem funkcji mózgu u osób uzależnionych od alkoholu. Omawiano tu doświadczanie uszkodzenia mózgu przez pacjentów, zagadnienia plastyczności funkcji mózgu i rehabilitacji. Spośród wielu informacji podanych w czasie tej sesji podam kilka – jak sądzę – najbardziej interesujących, które zilustrują obszar poruszanych tu problemów. W Stanach Zjednoczonych prenatalna ekspozycja na alkohol jest główną przyczyną występowania upośledzenia umysłowego. W rozwoju prenatalnym, w okresie różnicowania, komórki Purkiniego są bardziej wrażliwe na wpływ alkoholu niż w czasie neurogenezy. Palenie tytoniu prowadzi do obniżenia stężenia alkoholu we krwi i do zwiększenia stężenia metabolitów nikotyny. Może to prowadzić do zwiększenia spożycia alkoholu. Działanie alkoholu i większości narkotyków jest addytywne, a nie synergistyczne w powodowaniu śmierci komórek.

Podczas kolejnej sesji plenarnej Carrie L. Randal – laureatka 1998 RSA Distinguished Research Awardee przedstawiła swoje doświadczenia w badaniach nad alkoholizmem z perspektywy badań klinicznych i nauk podstawowych.

Podczas zjazdu odbyły się dwie sesje specjalne. Na jednej z nich najlepsi specjaliści przedstawili swoje kilkudziesięcioletnie doświadczenia w zakresie badań naukowych nad głodem alkoholowym, zespołem abstynencyjnym w przebiegu ZZA. Już podczas omawiania swoich pierwszych prac sprzed lat 25, zwrócił moją uwagę wysoki poziom tych badań: starannie opracowana metodologia, wzorowy sposób ich przeprowadzenia oraz prezentacja wyników i wniosków z nich płynących. Druga z interesujących mnie sesji specjalnych była poświęcona dokonaniom Marka Rotshilda – wydawcy czasopisma *Alcoholism: Clinical and Experimental Research* w latach 1979-1998. Podczas jego kadencji objętość czasopisma wzrosła ponad pięciokrotnie, a częstotliwość wydawania – ponad dwukrotnie.

Z racji różnorodności tematów i równoległego odbywania się często aż czterech sesji jednocześnie nie mogłem uczestniczyć we wszystkich z nich. Omówię poniżej tylko te, w których uczestniczyłem osobiście i które są moim zdaniem najbardziej interesujące.

Jedna z sesji dotyczyła działań prowadzonych w celu zmniejszenia ilości wypadków spowodowanych nadużywaniem alkoholu. Działania te mają w wielu przypadkach charakter akcji społecznych, oddziaływań edukacyjnych w szkołach, w środkach masowego przekazu prowadzonych często przez specjalnie w tym celu zawiązane organizacje, np. *Mother Against Drink Driving* (w wolnym tłumaczeniu: Matki Przeciwko Prowadzeniu Samochodu pod Wpływem Alkoholu). W jednym tylko stanie – Massachusetts – działa aż pięćdziesiąt takich organizacji. Dzięki zmianom legislacyjnym w większości stanów USA obowiązuje zasada „braku tolerancji” wobec kierowców prowadzących pojazdy pod wpływem alkoholu (zwłaszcza jeśli są niepełnoletni). Badania statystyczne na ogół potwierdzają skuteczność akcji tego typu – istotny statystycznie spadek wypadkowości (średnio o ponad 20%), spowodowanej przez pijanych kierowców. Działania te mają wielki rozmach i silnie oddziałują na uczucia, np. sporządzono listę młodych ludzi, którzy zginęli prowadząc samochód po spożyciu alkoholu. Lista jest podobna do Vietnam Memorial – pomnika poległych Amerykanów w Wietnamie, który znajduje się w Waszyngtonie.

Wśród wielu innych ciekawych prac i sesji moją szczególną uwagę zwróciły doniesienia badawcze dotyczące organizacji ochrony zdrowia pacjentów uzależnionych od alkoholu. Uwzględniono tu – co ciekawe – zależność pomiędzy rodzajem ubezpieczenia a stosowanymi metodami terapii i ich skutecznością. Wiele wysiłków zmierza do ograniczenia kosztów porad medycznych i psychoterapeutycznych (do około 30 \$ za wizytę, bo jest to – według Amerykanów – umiarkowana cena). Rozwijane jest w tym celu poradnictwo telefoniczne, niepowikłane zespoły abstynencyjne są leczone na ogół metodami niefarmakologicznymi. Sesja ta była interesująca o tyle, że najprawdopodobniej już niedługo także i w Polsce będą powstawały podobne prace.

W sesji dotyczącej klasyfikacji zespołu zależności alkoholowej postulowano ustanowienie objawów z. abstynencyjnego jako warunku koniecznego i wystarczającego do rozpoznania ZZA. Występowanie zespołu abstynencyjnego ma bowiem wystarczającą i czułość i swoistość do rozpoznania ZZA. Być może zasada ta zostanie wprowadzona w DSM-V i ICD-11.

Podczas konferencji odbywały się także *warsztaty*. Podczas warsztatu na temat procedury ubiegania się o granty przedstawiono po kolei wszystkie etapy starania się o finansowanie projektowanych badań naukowych. Podsumowaniem była sentencja: *In God we trust, all others must bring data* (w wolnym tłumaczeniu: Ufamy Bogu, wszyscy inni muszą dostarczać danych). Aby to dostarczanie danych ułatwić podczas drugiego warsztatu, przedstawiono nowe metody statystyczne – analizę krzywych wzrostu, które mogą być przydatne w badaniach prospektywnych. Jak zwykle nie zapomniano o młodych pracownikach naukowych. Podczas zjazdu odbył się lunch, na który zaproszono – prócz młodych badaczy – także autorytety w poszczególnych aspektach badań nad zespołem zależności alkoholowej. Była więc możliwość nauki, wymiany doświadczeń i nawiązywania kontaktów, które w przyszłości mogą zaowocować bliższą współpracą.

Cennym uzupełnieniem dywagacji naukowych były relacje pacjentów uzależnionych od alkoholu, obecnie w długoletniej remisji, na temat swojego przeżywania szczególnych fenomenów związanych z uzależnieniem takich, jak: głód alkoholowy, zespół odstawienia, zjawiska tolerancji i nawrotu. Były to osoby wysoko postawione w hierarchii społecznej, np. prezesi korporacji. Szczególnie interesująca dla mnie była dyskusja na temat przeżywania głodu alkoholowego i wpływie naltreksonu na to odczucie (zgodnie z doniesieniami klinicznymi występowało u nich obniżenie uczucia głodu). Bardzo inspirująca była dyskusja naukowców z tymi pacjentami.

Zjazd ten był bardzo urozmaicony, nie ograniczono się tu tylko do jednej formy przekazywania wiedzy i doświadczenia, co było szczególnie cenne i na długo pozostaje w pamięci.